UDK 800
Žu-09

Knygos leidybą parėmė LR Kultūros ministerija

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Redagavo
Asta Bučienė
Dovilė Janušauskaitė

p. 138 panaudota Antano Sutkaus nuotrauka
p. 153, 155, 157 panaudoti kadrai iš Jono Meko filmų

© Saulius Žukas, 2010
© Baltų lankų leidyba, 2010

Printed in Lithuania
ISBN 978-9955-23-335-0
ISSN 1822-6949

Turinys

Pratarmė 7

I skyrius

Henriko Radausko eilėraštis „Fontanas“ 11
Vaižganto „Dėdžių ir dėdienių“ kulminacija: semiotinė analizė 21
Nepavykęs dialogas. Oskaro Milašiaus eilėraštis „Karieta sustojusi naktį“ 86
Pokalbis dėl pokalbio (B. Radzevičiaus romano ištraukos analizė) 107
Bitės Vilimaitės novelės „Perlinė vištelė“ semiotinė analizė 122

II skyrius

Saulės palydėjimas ant Palangos tilto: semiosociologinis etiudas apie lietuviškus mitus 137
Jono Meko filmų ir poezijos analizė 144
Euforijos variantai 161
Miegas šiuolaikinėje kvepalų reklamoje 178

Skiriu Linai

Pratarmė

Bet kurio atidesnio skaitymo tikslas – neapsiriboti tuo, kas matoma teksto paviršiuje. Žengti anapus teksto į jo gilumą bandoma įvairiais būdais. Semiotika – vienas tokių bandymų. Šis teksto supratimo metodas, regis, turi aiškiau apibrėžtas procedūras ir nuoseklesnę jų taikymo tvarką. Disciplinuoti skaitymą – tiek žodinių, tiek vaizdinių tekstų, – manyčiau, būtina, nes vienas didžiausių teksto interpretavimo pavojų yra nemotyvuotas reikšmių primetimas. Į teksto gilumą leidžiamasi pirmiausia atidžiai apžiūrint tekstą sudarančius elementus, nustatant jų tarpusavio santykius, bet semiotinė analizė tikrai neapsiriboja vien konkrečiu tekstu – formuluojant teksto prasmę būtinai dalyvauja kontekstinės reikšmės, kultūrinis teksto fonas. Vis dėlto ir semiotinė metodika negarantuoja, kad bus aprašyta kokia nors vienintelė teisinga teksto prasmė, semiotikai kalba tik apie savo interpretacinius bandymus, apie interpretacines arba teksto perskaitymo hipotezes.

Šioje knygoje surinkti straipsniai parašyti per du praėjusius dešimtmečius. Jie nėra stilistiškai vienalyčiai. Kai kuriuose – galbūt labiausiai Vaižganto „Dėdžių ir dėdienių“ ištraukos analizėje – semiotinis metodas demonstruojamas atviriau. Tokie darbai buvo skirti semiotikų žargoną suprantančiai auditorijai. Kitas kraštutinumas – beveik eseistinio pobūdžio pokalbiai apie literatūrą, fotografiją, reklaminius skelbimus. Šie straipsniai remiasi semiotine metodika, bet, taikantis prie platesnės auditorijos, juose vengiama specialios terminijos arba su vienu ar kitu tuo atveju svarbiu semiotikos principu supažindinama labai elementariai.

Visų rinkinyje spausdinamų straipsnių pagrindas – Algirdo Juliaus Greimo semiotinė teorija, tačiau preciziškų nuorodų į jo darbus

vengiama. Vadinamoji klasikinė Greimo semiotika tarsi nugrimzdusi, ją išduoda vienas kitas šmėkštelėjęs terminas, nurodantis kokią nors semiotinės teorijos „bendrąją vietą". Teorinių semiotikos problemų referavimas ar svarstymas nėra šios knygos tikslas. Pagrindinis dėmesys šiuose semiotiniuose etiuduose skiriamas konkretiems tekstams aptarti. Gal tik paskutiniuose knygos straipsniuose netiesiogiai grįžtama prie Greimo naratyvinės gramatikos klausimų. Dažniausiai cituoju nedidelę, savotiškai apibendrinančią, Greimo knygą „Apie netobulumą". Kai savo etiudus sudėjau į vieną krūvą, net pats nustebau, kaip esu prie jos prisirišęs. Kalbant apie Greimo semiotiką ne kartą yra nuskambėjusi mintis, kad tai ne tik teorija, bet ir žvelgimo į pasaulį būdas. Šis žvilgsnis imponuoja, įtikina, netgi nesiliauja stebinti savo produktyvumu.

Dauguma šio rinkinio straipsnių vienaip ar kitaip susiję su Vilniaus universiteto A. J. Greimo semiotikos studijų ir tyrimų centru bei su „Baltų lankų" Druskininkų akademine savaite. Antrą dešimtmetį baigianti A. J. Greimo centro veikla bei dar porą metų ilgesnę istoriją turinti Druskininkų akademinė savaitė diktavo ir straipsnių temas, ir buvo pirmoji kritiška šių rašinių auditorija. Dėkoju A. J. Greimo centro kolegoms, kurių pastabos versdavo daug ką pergalvoti, o kūrybiški patarimai praplėsdavo tyrinėjimo galimybes. Itin svarbiomis laikau kolegų Arūno Sverdiolo ir Kęstučio Nastopkos nuomones, o jų palankumas ir geranoriškumas nuolatos buvo ir lieka įkvepiantys.

Saulius Žukas

I